

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора

ІЛЯШ Ольги Ігорівни

на дисертаційну роботу

ДАНЬКА АНДРІЯ ТАРАСОВИЧА на тему:

**«УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ-
ВИРОБНИКІВ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ В УКРАЇНІ»,**

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07
«Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент»

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами

Вибір теми, присвяченої управлінню інноваційним розвитком підприємств-виробників безпілотних літальних апаратів (БПЛА) в Україні, є надзвичайно своєчасним і науково обґрунтованим. Галузь виробництва БПЛА перебуває на стадії зародження і поєднує в собі високу технологічну складність, нестабільність ринкових сегментів, регуляторну невизначеність та особливу роль державно-приватного партнерства у воєнному контексті. У цих умовах традиційні підходи до управління, сформовані для зрілих галузей, виявляються недостатньо дієвими, що визначає гостру потребу в розробці спеціалізованого науково-методичного інструментарію.

Дисертаційна робота виконана в рамках планів науково-дослідних робіт Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за темами «Реструктуризація ланцюгів створення вартості в лісопромисловому комплексі України у повоєнний період» (№ 0123U103154) та «Реструктуризація економіки України в повоєнний період» (№ 0123U102453), що підтверджує інституційну вбудованість дослідження у ширший порядок денний відновлення та розвитку промислового потенціалу України.

Актуальність теми визначається поєднанням кількох складових: специфікою зароджуваної галузі з притаманною їй системною невизначеністю; необхідністю диференційованого підходу до управління для різних типів підприємств - стартапів, стратегічних бізнес-одиниць та підприємств, що

змінили галузь; стратегічним значенням галузі БПЛА для обороноздатності та повоєнного відновлення України. Це дає підстави оцінити тему як актуальну, суспільно значущу та перспективну у науково-прикладному вимірі.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їх достовірність

У дисертаційній роботі прослідковується логічно вибудована структура дослідження: від теоретичних підходів до управління інноваційним розвитком підприємств у зароджуваних галузях - до аналізу умов і характеристик галузі БПЛА в Україні і світі, а далі - до практичних рекомендацій щодо побудови мінімально життєздатної інноваційної системи (МЖІС). Така композиція забезпечує внутрішню логіку та цілісність дослідження (с. 16 - 23).

Методологічний апарат роботи охоплює як загальнонаукові методи - аналіз і синтез, індукція та дедукція, системний аналіз - так і спеціальні: якісний порівняльний аналіз на нечітких множинах (fsQCA), контент-кодування опосередкованих показників, екосистемний підхід (с. 19 - 20). Поєднання якісних і кількісних методів з опорою на авторську базу даних, сформовану шляхом структурованого вилучення інформації з відкритих джерел 48 підприємств-виробників, свідчить про методичну зрілість дослідника.

Перший розділ демонструє ґрунтовне опрацювання категоріального апарату: систематизовано прояви невизначеності за продуктовим, ринковим і стратегічним типами, що утворюють системну невизначеність (с. 27 - 33, табл. 1.2). Концепція МЖІС обрана як основа для системного управління інноваційним розвитком, а виявлені теоретичні розриви коректно операціоналізовано у вигляді дослідницьких завдань (с. 41 - 43).

У другому розділі заслуговує позитивної оцінки конфігураційний аналіз МЖІС із застосуванням fsQCA, що дозволив виявити характерні комбінації функціональних елементів для різних типів підприємств та принцип еквівіфінальності (с. 116 - 133). Аналітична модель екосистеми, структурована за акторами, позиціями, взаємодіями та зв'язками з операціоналізацією кожного рівня через систему опосередкованих показників, є самостійним і методично виваженим результатом (с. 89 - 115, рис. 2.2 - 2.7).

У третьому розділі переконливою є операціоналізація механізмів формування елементів МЖІС: здатності до генерації ідей (с. 146 - 163),

стратегічної орієнтації (с. 164 - 184) та ресурсної бази (с. 185 - 201). Розроблення управлінського інструментарію в розрізі типів підприємств надає практичної конкретності запропонованим підходам.

3. Наукова новизна одержаних результатів

До безумовно сильних сторін роботи належить наявність власних наукових напрацювань із чіткою ідентифікацією ступеня новизни кожного з результатів (с. 19 - 21).

Удосконалена типологія підприємств-виробників зароджуваної галузі з виокремленням стартапів, стратегічних бізнес-одиниць та підприємств, що змінили галузь, є вагомим теоретичним внеском, що дозволяє диференціювати управлінські рішення відповідно до ресурсного профілю та логіки побудови інноваційної системи кожного типу (с. 84 - 88, табл. 2.5 - 2.6).

Розвиток екосистемного підходу через операціоналізацію елементів інноваційної екосистеми за системою опосередкованих показників та виявлення двополюсної гібридної конфігурації з вираженою роллю кінцевого користувача, державних інституцій і волонтерського сектору є оригінальним і методично обґрунтованим результатом, що відповідає специфіці українського контексту (с. 93 - 115, рис. 2.2, 2.5 - 2.7).

Цілісна модель управління інноваційним розвитком підприємств-виробників БПЛА, диференційована за типом підприємства та екосистемним контекстом на основі інтегрального підходу, є практично орієнтованим результатом, що створює методичне підґрунтя для самодіагностики конфігурації МЖІС та обґрунтованого вибору управлінського інструментарію (с. 200 - 204, рис. 3.7).

Заслуговує на окрему увагу виокремлення рівнів зрілості механізмів масштабування виробництва як самостійного аналітичного конструкту, що дозволяє цілеспрямовано управляти переходом від інноваційної діяльності до відтворюваного продуктово-виробничого розвитку (с. 193 - 201).

4. Теоретична, методологічна цінність та практична значущість одержаних результатів

Теоретична цінність роботи полягає у розширенні понятійно-категоріального апарату управління інноваційним розвитком стосовно

зароджуваних галузей: систематизація трьох типів невизначеності (продуктової, ринкової, стратегічної) та удосконалення концепції МЖІС на основі конфігураційного аналізу є самостійним теоретичним внеском (с. 24 - 62).

Методологічна цінність визначається застосуванням fsQCA - нетривіального методу для менеджмент-досліджень в Україні - у поєднанні з контент-кодуванням опосередкованих показників та авторською базою даних, що охоплює 48 підприємств-виробників БПЛА (с. 116 - 133). Це дозволяє аналізувати об'єкт одночасно на конфігураційному і казусному рівнях.

Практична значущість підтверджується довідками про впровадження результатів у діяльності компанії DataArt, НТУ «Харківський політехнічний інститут», Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та Kharkiv IT Cluster (с. 21 - 22). Результати можуть бути використані підприємствами-виробниками БПЛА для самодіагностики конфігурації власної інноваційної системи та прийняття управлінських рішень в умовах системної невизначеності.

5. Повнота відображення наукових положень в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у 17 наукових працях, серед яких 7 статей у фахових виданнях України, 1 публікація у матеріалах конференції, що індексується у Scopus (IEEE KhPIWeek 2025), та 9 публікацій у матеріалах всеукраїнських і міжнародних конференцій (с. 9 - 12). Загальний обсяг публікацій - 10,1 умовних друкованих аркушів. Така апробаційна база свідчить про належний рівень представлення результатів дослідження у науковому просторі.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи актуальність теми дослідження, методичну виваженість підходів, оригінальність ряду результатів та практичну спрямованість роботи, доцільно звернути увагу на такі дискусійні положення та зауваження:

1. У першому розділі (с. 41 - 43) концепція мінімально життєздатної інноваційної системи (МЖІС) обрана як базовий теоретичний конструкт, проте її зв'язок із суміжними концепціями - національних інноваційних систем, регіональних інноваційних систем та інноваційних екосистем - розкрито недостатньо. Доцільним було б більш чітко окреслити межі та переваги

концепції МЖІС порівняно з наявними підходами, що підсилило б обґрунтованість її вибору як теоретичної основи.

2. Типологія підприємств - стартапи, стратегічні бізнес-одиниці та підприємства, що змінили галузь - є методично обґрунтованою (с. 84 - 88, табл. 2.5 - 2.6), однак критерії розмежування між типами не завжди є взаємовиключними у практичному застосуванні. Зокрема, окремі підприємства у вибірці демонструють змішані ознаки, що фіксується самим автором у класифікаційних таблицях додатків (Додаток Б). Доцільним було б розкрити механізм вирішення подібних граничних випадків при класифікації.

3. Авторська база даних, сформована методом структурованого вилучення даних з відкритих джерел, є оригінальним і трудомістким результатом (с. 116 - 120). Водночас фрагментарність і неоднорідність публічної інформації у секторі БПЛА, на яку сам автор вказує в тексті (с. 118), зумовлює питання щодо репрезентативності вибірки та надійності окремих проксі-показників. Доцільним було б більш детально обґрунтувати процедури верифікації даних та чутливість результатів fsQCA до якості вхідної інформації.

4. У другому розділі (с. 108 - 115, рис. 2.5 - 2.7) виявлена двополюсна гібридна конфігурація екосистеми з вираженою роллю волонтерського сектору є оригінальним результатом. Однак питання стабільності та довгострокової стійкості такої конфігурації в умовах переходу від воєнного до повоєнного режиму функціонування галузі залишається відкритим. Доцільним було б окреслити сценарії еволюції екосистемної конфігурації у мирний час.

5. Принцип еквіфінальності, виявлений за результатами fsQCA (с. 128 - 133), є важливим теоретичним результатом. Водночас практичні імплікації цього принципу для управлінських рішень - зокрема, за яких умов підприємству доцільно обирати той чи інший конфігураційний шлях - розкриті переважно на рівні опису, без операціоналізації критеріїв вибору. Це обмежує прикладний потенціал результату.

6. У третьому розділі запропоновані механізми формування елементів МЖІС - здатності до генерації ідей (с. 146 - 163), стратегічної орієнтації (с. 164 - 184) та ресурсної бази (с. 185 - 201) - є методично виваженими. Водночас зв'язок між трьома елементами та їх взаємозалежність у динаміці управлінського процесу описані переважно структурно, а не процесуально. Доцільним було б

розкрити логіку і послідовність управлінських дій при одночасному «дозріванні» кількох елементів.

7. Рівні зрілості механізмів масштабування виробництва (с. 193 - 201) є оригінальним і практично корисним результатом. Разом із тим критерії переходу між рівнями та необхідні управлінські дії для такого переходу сформульовані на узагальненому рівні. Конкретизація «порогових» умов підвищила б операційну цінність інструментарію для практиків.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер і спрямовані на подальше поглиблення наукових результатів, не знижуючи загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота Данька Андрія Тарасовича на тему: «Управління інноваційним розвитком підприємств- виробників безпілотних літальних апаратів в Україні» є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням, що спрямоване на розв'язання важливого наукового завдання - розроблення теоретико-методичних засад і практичного інструментарію управління інноваційним розвитком підприємств у зароджуваній галузі в умовах системної невизначеності.

Усі наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими та достовірними, характеризуються наявністю вагомих елементів наукової новизни, мають теоретичне та практичне значення для розвитку управлінської науки, оборонно-промислового комплексу та відповідної галузевої політики України. Положення дисертації узгоджуються з результатами вітчизняних і зарубіжних досліджень у сфері інноваційного менеджменту та базуються на сучасному методологічному інструментарії.

Дисертаційна робота за своїм змістом, структурою та оформленням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (із змінами), вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами).

Усе вищевикладене дає підстави для висновку, що автор дисертаційної роботи Данько Андрій Тарасович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Рецензент:

завідувачка сектору макроекономічного аналізу та прогнозування

Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України,

доктор економічних наук, професор

Ольга ІЛЯШ

Підпис засвідчую: вірно

Вчений секретар

Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку
НАН України

Надія БЄЛІКОВА